

УДК 821.

THE PLACE OF THE FANTASY GENRE IN MODERN LITERARY
CRITICISM

МІСЦЕ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ У СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Udovichenko H.M. / Удовіченко Г. М.

с.ped.s. / к.пед.н.

ORCID: 0000-0003-3731-0857

Zinchenko V.M. / Зінченко В. М.

с.ped.s. / к.пед.н.

ORCID: 0000-0002-3915-4854

*Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
vul. Tramvaina, 16b, Kryvyi Rih Ukraine, 50005**Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського, вул. Трамвайна, 16б, Кривий Ріг, Україна, 50005*

Анотація. В роботі розглядається жанр фентезі, який в наші дні є одним з найбільш затребуваних жанрів літератури. Визначено, що літературний жанр фентезі належить до кола явищ масової культури ХХ століття, однак питання про художню цінність літератури фентезі в літературознавчій науці не має остаточного рішення у зв'язку з неоднозначною оцінкою самого феномена масової літератури. Доведено, що висока естетична цінність і затребуваність літератури фентезі багато в чому обумовлена її орієнтацією на використання, перетворення і осмислення фольклорно-міфологічного образно-мотивного комплексу при спробі створити індивідуальний авторський міф.

Ключові слова: літературний жанр, масова література, міф, фентезі

Abstract. The work considers the genre of fantasy, which today is one of the most popular genres of literature. It is determined that the literary genre of fantasy belongs to the range of phenomena of mass culture of the XX century, but the question of the artistic value of fantasy literature in literary science has no final solution due to the ambiguous assessment of the phenomenon of mass literature. It is proved that the high aesthetic value and demand of fantasy literature is largely due to its focus on the use, transformation and understanding of folklore-mythological image-motive complex in an attempt to create an individual author's myth.

Key words: fantasy, literary genre, mass literature, myth

Вступ.

Жанр фентезі в наші дні є одним з найбільш затребуваних жанрів літератури. Його поява на межі ХІХ-ХХ століть була пов'язана з процесом реміфологізації культури, який був обумовлений кризою концепції наукового позитивізму і потребою суспільства в осмисленні загальних метафізичних питань в міфологічному ключі. В умовах індустріалізації та демократизації суспільства, що призвели до появи масової читацької аудиторії, американський журнал «Надприродні історії» починає друкувати твори фентезі і наукової фантастики, загальнодоступність яких визначила їх популярність.

Літературний жанр фентезі належить до кола явищ масової культури ХХ століття, однак питання про художню цінність літератури фентезі в літературознавчій науці не має остаточного рішення у зв'язку з неоднозначною оцінкою самого феномена масової літератури.

Основний текст

В наші дні за терміном «фентезі» закріплений жіночий рід, тому що у перекладі з англійської він має значення «фантазія», а жанр фентезі визначений

як «жанр літератури і мистецтва, що примикає до наукової фантастики, але в більш вільній «казковій» манері використовує мотиви далеких переміщень в просторі і часі, інопланетних світів, штучних організмів, міфологію древніх цивілізацій». Твори фентезі зображують вигадані події, в яких «головну роль грає ірраціональне, містичний початок, і світи, існування яких не можна пояснити логічно».

Серед наукових робіт про фентезі слід виділити, перш за все, праці одного з основоположників даного жанру – Дж. Р. Р. Толкієна. Пропонуючи віднести твори, які в подальшому будуть об'єднані в жанр фентезі, до «чарівних казок», він одним з перших визначив їх головні особливості та основні функції. Можна також відзначити роботи А. Сапковського, С. Логінова і інших авторів фентезі, що стали теоретиками даного жанру.

В даний час проблема функціонування жанру фентезі займає далеко не останнє місце в літературознавчій науці. Відзначаючи естетичну своєрідність літератури фентезі, російські та зарубіжні дослідники і критики (В. Губайловський, В. Олійник, С. Переслегін, Р. Ірвін) аналізують загальні закони розвитку жанру фентезі з літературознавчої і естетико-філософської точки зору [3, 6, 7, 9].

Пошук нових способів і можливостей наповнення літератури фентезі актуальним змістом став причиною того, що в кінці ХХ - початку ХХІ століть слов'янські письменники починають проявляти інтерес до слов'янської фольклорно-міфологічної традиції, а твори класичної фентезі, які засновані на західноєвропейському і кельтському фольклорі і використовують клішовані елементи сюжету, запозичені з романів Дж. Р. Р. Толкієна, К. С. Льюїса, Р. І. Говарда, починають поступатися за популярністю романам фентезі, які мають тісний зв'язок зі слов'янськими народними казками. Це дає підставу говорити про зародження і розвиток в рамках літературного процесу слов'янської фентезі, одного з найбільш популярних в нашій країні напрямків жанру фентезі, затребуваність якого підтверджується виходом в 2008 році видання «Слов'янська фентезі: Антологія». До нього увійшли твори як українських, так і російських і білоруських авторів, оскільки інтерес до національної культурно-міфологічної традиції яскраво проявився в творчості письменників України і Білорусії.

У класифікаціях, складених сучасними дослідниками (зокрема, М. Мещерякової і К. Строевою), твори, художній світ яких будується на використанні слов'янських фольклорно-міфологічних мотивів, виділяються в окрему групу [5, 8]. Слов'янська фентезі фігурує нарівні з епічним, героїчним, гумористичним та іншими напрямками жанру. Термін «слов'янська фентезі» вперше згадується в статті Є. Афанасьєвої, присвяченій дослідженню міфологічних мотивів в трилогії М. Семенової «Вовкодав», «Вовкодав. Право на поєдинок», «Вовкодав. Істовік-камінь» [1]. Характерні особливості літератури слов'янської фентезі розкриваються в роботах Д. Дудко, Т. Кухти [2, 4].

Висновки.

Висока естетична цінність і затребуваність літератури фентезі багато в

чому обумовлена її орієнтацією на використання, перетворення і осмислення фольклорно-міфологічного образно-мотивного комплексу при спробі створити індивідуальний авторський міф. Історико-культурне дослідження проблеми взаємодії міфу та культурної традиції, міфу і літератури широко представлено в працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Принципи конструювання художнього світу фентезі за допомогою реалізації фольклорно-міфологічних образів і мотивів сформувалися в рамках масової літератури, що має тенденцію до збереження ідейно-художніх систем минулих епох. Популярність фентезі як в Україні, так і за кордоном також пояснюється тим, що його історико-міфологічна основа увібрала в себе величезний пласт європейської культурної традиції та її корені сягають глибоко в світову літературу.

Література:

1. Афанасьева Е.А. Мифологические мотивы в трилогии Марии Семеновой «Волкодав» // Официальный сайт М. Семеновой, www.semenova.olmer.ru.
2. Дудко Д.М. Славянская фэнтези: вчера, сегодня, завтра. Доклад на "Звездном мосту-2002" // Международный фестиваль фантастики «Звездный мост», www.star-bridge.org;
3. Губайловский В. Обоснование счастья: О природе фэнтези и первооткрывателе жанра // Новый мир. М., 2002. №3;
4. Кухта Т. Толкиен в зеркале русской фэнтези // Сверхновая американская фантастика: Fantasy & Science Fiction. 1994. 1 декабря.
5. Мещерякова М.И. Фэнтези // Русская фантастика в именах и лицах: справочник. М., 1998;
6. Олейник В.К. Жанр фэнтези в литературе XX века // Очерки истории зарубежной литературы XX в. Курган, 1996;
7. Переслегин С. Обязана ли «фэнтези» быть глупой? Доклад на конгрессе фантастов России «Странник-97» // Мир грез, <http://dreamworlds.ru>.
8. Строева К. Тупики и выходы // НЛЮ. М., 2005. № 71.,
9. Толкиен Дж.Р.Р. О волшебных историях // Толкиен Дж.Р.Р. Возвращения Беорхнотта и др. произведения М., СПб., 2001. С. 132.

Статья отправлена: 13.05.2020 г.

© Удовыченко Г. М..